I

(Резолюции, препоръки и становища)

СТАНОВИЩА

ЕВРОПЕЙСКИ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ

511-РА ПЛЕНАРНА СЕСИЯ НА ЕИСК, 6, 7 И 8 ОКТОМВРИ 2015 Г.

Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Продължаващо образование и обучение (ПОО) в селските райони“

(становище по собствена инициатива)

(2016/C 032/01)

Главен докладчик: г-н Brendan BURNS

Съдокладчик: г-н Pavel TRANTINA

На 10 юли 2014 г. Европейският икономически и социален комитет реши, в съответствие с член 29, параграф 2 от Правилника за дейността си, да изготви становище по собствена инициатива относно:

„Продължаващо образование и обучение (ПОО) в селските райони“

(становище по собствена инициатива).

Специализираната секция „Земеделие, развитие на селските райони, околна среда“, на която беше възложено да подготви работата на Комитета по този въпрос, прие своето становище на 13 юли 2015 г.

Предвид подновяването на мандата на Комитета, Пленарната асамблея реши да гласува становището на октомврийската си пленарна сесия и определи г-н Brendan BURNS за главен докладчик, а г-н Pavel TRANTINA за съдокладчик в съответствие с член 20 от Правилника за дейността.

На 511-ата си пленарна сесия, проведена на 6, 7 и 8 октомври 2015 г. (заседание от 8 октомври), Европейският икономически и социален комитет прие настоящото становище със 139 гласа „за“, 1 глас „против“ и 5 гласа „въздържал се“.

1. **Препоръки**

1.1. Признавайки, че ЕС не разполага с преки правомощия в сферата на образованието и професионалното обучение и че образователните системи в отделните държави членки се различават, ЕИСК би искал да насочи вниманието към общия европейски проблем с предоставянето на продължаващо (професионално) образование и обучение (ПОО) в селските и отдалечените райони на Европа, който трябва да се разгледа на европейско, национално и регионално равнище.

1.2. Необходим е нов общоевропейски дневен ред за насърчаване на европейските институции и националните правителства, заедно с предприятията, профсъюзите и други организации на гражданското общество, да подобрят сътрудничеството по такъв начин, че ПОО да бъдат достъпни за обучаващите се служители и техните работодатели. Това трябва да става близо до работното място и в пригодена към него среда. Компетентните органи следва да популяризират и насърчават това сътрудничество и да следят за осигуряването на адекватна финансова подкрепа.

1.3. Обществото и публичните органи трябва да признаят, че микро- и малките предприятия не са умалени версии на големите предприятия. Тази презумпция се оказа погрешна и е една от основните причини за „несъответствието между уменията“ в областта на образованието и заетостта.

1.4. Необходимо е да се разработят нови ПОО и професионални квалификации за микро- и малките предприятия въз основа на емпирични данни за работата, която реално се извършва там.

1.5. Обучението за предприятията в селските райони трябва да се осъществява на местно равнище чрез ИКТ и други механизми за предоставяне на широколентово покритие. За тази цел всеобщият достъп до високоскоростни мобилни и наземни широколентови услуги в селските и отдалечените райони следва да се разглежда като „основна инфраструктура“. Следователно не бива да се позволява законодателството на ЕС в областта на конкуренцията да пречи на националните или регионалните власти да развиват бързия широколентов достъп в селските райони.

1.6. Националните и местните власти трябва да признаят, че инвестициите в развитието на микро- и малките предприятия в селските и отдалечените райони са добро дългосрочно вложение, което ще спомогне за спиране на миграцията, намаляване на натиска върху услугите в градовете, възстановяване на икономическата устойчивост на местните общности и опазване на околната среда в селските райони.

1.7. Дългосрочната финансова подкрепа за местни групи от страна на националните/регионалните власти ще спомогне за координирането на процеса на установяване и посрещане на потребностите на местно равнище. Тази подкрепа ще допринесе и за участието на общностите в прякото разрешаване на проблемите с обезлюдяването на селските райони, а финансовата подкрепа от структурните фондове, по-специално от Европейския социален фонд, следва да позволи предоставянето на продължаващо професионално обучение, което да отговаря на нуждите на участниците.

2. **Контекст**

2.1. Целта на настоящото становище е да подчертае необходимостта от разработване на по-добра система за продължаващо образование и обучение (ПОО) и постоянно професионално развитие в селските райони, и по-специално в планинските и островните райони (СПОР).

2.2. Съгласно определението на Европейския център за развитие на професионалното обучение (Cedefop) ([1]) ПОО означава „образование или обучение след началното образование и обучение — или след започване на трудовия живот — което има за цел да помогне на хората да подобрят или актуализират знанията и/или уменията си; да придобият нови умения за промяна в кариерата или повторно обучение; да продължат личното или професионалното си развитие. *Продължаващото образование и обучение е част от ученето през целия живот и може да включва всякакви видове образование (общо, специализирано или професионално, формално или неформално и т.н.). То е от първостепенно значение за пригодността за заетост на хората.*“

2.3. Проблемите, свързани с ПОО в селските и отдалечените райони, бяха изтъкнати в редица становища на ЕИСК ([2]) относно селското стопанство, както и на публични срещи. Настоящото становище има за цел да обобщи ситуацията и да предложи отговори на някои ключови въпроси.

2.4. Намиращите се на територията на ЕС СПОР се различават значително помежду си. Наред с изключително благоденстващи селски райони с ниска безработица и солиден растеж, има други, в които се наблюдават задълбочаващи се икономически проблеми, емиграция и застаряване на населението. Също така невинаги съществуват възможности за достъп до професионално образование и обучение в рамките на разумно разстояние.

([1]) Terminology of European education and training policy — a selection of 130 key terms („Терминология на европейската политика в областта на образованието и обучението — подбор на 130 ключови термина“), Cedefop, Люксембург, Служба за публикации на Европейския съюз, 2014 г., http://europass.cedefop.europa.eu/bg/education-and-training-glossary

([2]) „Селско стопанство и занаятчийство“ (ОВ C 143, 22.5.2012 г., стр. 35), „Към по-балансирано териториално развитие в ЕС“ (ОВ C 214, 8.7.2014 г., стр. 1), „Бъдещето на младите земеделски производители в Европа“ (ОВ C 376, 22.12.2011 г., стр. 19), „Ролята на жените в селското стопанство и селските райони“ (ОВ C 299, 4.10.2012 г., стр. 29), „Земеделието в области със специфични неблагоприятни природни условия“ (ОВ C 318, 23.12.2006 г., стр. 93) и „Селско стопанство в крайградските зони“ (ОВ C 74, 23.3.2005 г., стр. 62).

2.5. Заради повишаването на жизнения стандарт в градовете много млади хора мигрираха от СПОР, което доведе до низходяща икономическа и социална спирала, която набира все повече скорост поради мигрирането на все повече хора. Загубата на население намалява размера на средствата в обращение в дадена общност, което на свой ред засяга жизнеспособността на местните предприятия, магазини и транспортни връзки. Тази ситуация допълнително се усложнява от евентуалната загуба на медицински услуги, банки, училища и други институции.

2.6. СПОР в Европа осигуряват голяма част от местните храни и суровини, които използваме. Те са и места за отдих и развлечение, спорт и други дейности, но без компетентни, добре обучени местни работници, които да управляват земеделските стопанства, горите, каменоломните, хотелите, ателиетата за изкуства и занаяти, много от тези съоръжения ще престанат да съществуват.

2.7. Способността на предприятията да развиват дейност в тези трудни откъм условия места е ключов въпрос и работодателите се нуждаят от компетентен, добре обучен персонал. За да се постигне тази цел, е необходимо по-тясно сътрудничество с работодателите и местните училища, техническите колежи и университетите.

2.8. Регионите представляват равнището, на което най-добре се въвежда и развива сътрудничеството между центровете за обучение и предприятията. Властите на всички равнища трябва да обмислят сериозно и конкретно възможността за въвеждане и развитие на ПОО в селските и периферните райони и/или районите с ниска гъстота на населението. Това следва да включва достатъчно инвестиции, но също така и подкрепа, насърчаване и съдействие при изпълнението на местни инициативи, насърчаващи сътрудничеството между центровете за обучение и предприятията.

2.9. Както ЕИСК е подчертавал неведнъж, необходимо е да се въведе персонализирано професионално консултиране и ориентиране ([3]).

2.10. Достъпът до ПОО е от основно значение за изграждането на самостоятелна заетост и на подготвена работна сила. За съжаление повечето центрове за ПО се намират в гъстонаселени райони, което поставя обучаващите се от СПОР в неизгодно положение, тъй като трябва да пътуват на дълги разстояния, за да стигнат дотам. Това в повечето случаи води до допълнителни разходи и значителни неудобства, особено ако става дума за кратки курсове или курсове на обучение без откъсване от работа.

2.11. Осигуряването на обучение в СПОР е проблем, признат в много държави членки на ЕС. За съжаление програмите за справяне с този проблем често се основават предимно на „градски решения“, които са неприложими в СПОР.

2.12. Образователните системи в Европа се различават много в отделните държави членки (някои са организирани на централно, а други — на федерално равнище, и там регионите носят отговорността) и е трудно да се намери едно „европейско решение“. Въпреки че решенията могат да се различават, все пак би било от полза да се идентифицират общите проблеми и да се потърсят общи решения, което да позволи извличане на взаимна полза от най-добрите практики. ЕИСК подчертава, че според него дуалната система на обучение, която се характеризира със съвместна отговорност на училищата и предприятията за предоставянето на обучение и участие на социалните партньори, е особено добра практика.

2.13. ПОО в селските райони може да предложи специализирано обучение в някои области, които са пряко свързани със селските икономически дейности и техните природни характеристики — рибарство, околна среда, селско и горско стопанство и др. Това специализирано обучение следва да отговаря на необходимите стандарти за качество, за да може специализираните програми да се превърнат в средство за привличане на учащи, позволяващо лицата, завършили тези обучения, да получат подходяща квалификация, като по този начин се допринася за социално-икономическото обновление по места.

3. **Гледната точка на малките предприятия**

3.1. Образователните институции, които осигуряват обученията, невинаги разбират въпроса за заетостта в микро- и малките предприятия. Повечето курсове по ПО са създадени, за да отговорят на потребностите на средните и по-големите предприятия, където работните места са структурирани в различни отдели, а служителите се наемат, за да се научат да изпълняват точно определена професионална дейност. Този вид ориентирана към масовото промишлено производство дейност разчита на това всеки да изпълнява точно определени задачи и процедури, които могат лесно да бъдат оценени, а всеки вид квалификация се обвързва с конкретна позиция.

([3]) „Пакет за младежка заетост“ (ОВ C 161, 6.6.2013 г., стр. 67).

3.2. В противовес на това в повечето микро- и малки предприятия служителите трябва да притежават разнообразни умения и да са гъвкави. Вместо да бъдат наемани за извършването на точно определена дейност, работниците работят в малки екипи, които заедно изпълняват всички задачи, необходими за осъществяването на стопанската дейност. Така работниците в тези предприятия трябва да изпълняват задачи, които в по-големите предприятия се извършват от различни служители, заемащи отделни длъжности.

3.3. Този начин на работа понякога остава неразбран от образователните институции, насочени към големите градове. Признаването на проблема би помогнало на обучаващите да разберат как функционират микро- и малките предприятия и защо настоящото обучение и настоящите квалификации, „ориентирани към конкретното работно място“, не са подходящи за начина на функциониране на тези предприятия. Това също така би помогнало на малките предприятия да разработят и поддържат свое вътрешно образование и обучение в процеса на работа.

3.4. Дейността на много микро- и малки предприятия отразява различни изисквания на клиентите, което често налага намирането на еднократни новаторски решения. Така например на едно малко предприятие за машини ще са му необходими практически умения за „поправка и повторна употреба“. За разлика от това повечето големи предприятия не се занимават с поправка, а с „отстраняване и замяна с нови части“, а повредените части се връщат на производителя. Този прост пример показва защо работниците в малките предприятия се нуждаят от допълнителни умения, каквито не се изискват в по-големите дружества. Поради тази причина съществува несъответствие на уменията и много европейски микро- и малки предприятия отказват съществуващите ПОО и ПК, разработени за техните промишлени отрасли.

3.5. Микропредприятията и малките и средните предприятия, занимаващи се с инженерство, архитектура, селско стопанство, строителство, горско стопанство и много други сфери на дейност, са се изправяли пред сходни проблеми, свързани с процедурите и уменията.

3.6. Семейните предприятия също се сблъскват с различни проблеми, предвид факта, че в тях синовете и дъщерите често са катализатори на промените и са едновременно стажанти и потенциални мениджъри. При семейните предприятия обучението на синовете и дъщерите започва на много по-ранен етап в сравнение с обучението на служителите в едно голямо предприятие.

4. **Гледната точка на малките предприятия в селските райони**

4.1. Обучаването на нови и вече наети работници е проблем, особено когато работниците посещават центрове за техническо обучение, разположени далеч от местоработата им. Ако е необходимо прекалено много време за пътуване, много микро- и малки работодатели ще счетат обучението на служителя за загуба на време.

4.2. Микро- и малките предприятия признават, че ученето през целия живот (УЦЖ) и валидирането на уменията и квалификациите, придобити чрез неформално и неофициално обучение ([4]), помагат на работниците и предприятията да разработват и въвеждат повече технологии. Голяма част от учебните материали за УЦЖ са поместени в интернет под формата на видеоматериали за обучение в сферата на промишлеността, учебници, онлайн демонстрации, курсове за електронно обучение и други подобни програми за дистанционно обучение онлайн. За съжаление в СПОР достъпът до тези учебни програми често е затруднен поради много бавната скорост на широколентовия интернет (между 0,4 и 1,5 Mb/s) ([5]).

4.3. Разстоянието до центровете за обучение може да се окаже по-маловажно, ако качеството на курсовете е високо, транспортът е организиран, а пътните разходи се възстановяват, но това не решава основните проблеми, пред които са изправени по-голямата част от обучаващите се в СПОР.

([4]) „Валидиране на уменията и квалификациите — неформално и самостоятелно учене“, SOC/521, прието на 16 септември 2015 г. (ОВ C 13, 15.1.2016 г., стр. 49).

([5]) „Отваряне на образованието“ (ОВ C 214, 8.7.2014 г., стр. 31).

5. **Ефектът на местната общност**

5.1. ПОО е специфичен фактор, който трябва да се вземе под внимание във връзка с икономическото и социалното развитие (стратегията „Европа 2020“). То е и елемент, който допринася за териториалното и социалното сближаване в Европейския съюз.

5.2. Предоставянето на местни съоръжения в интерес на общото благо би помогнало на общностите от СПОР да осигуряват подходящо професионално обучение. Правителствените органи следва да съсредоточат усилията си върху премахването на пречките, които не позволяват на местните инициативи да отговорят на констатираните нужди в областта на ПОО. По-тясното сътрудничество и по-доброто разбиране на предизвикателствата, с които се сблъскват както местните власти, така и инициаторите на проекти, включително организациите на гражданското общество, биха допринесли за намирането на конструктивни решения.

5.3. Правителствата биха могли да използват възможността за децентрализиране на услугите в селските райони, създавайки по този начин предимства за местните общности ([6]).

5.4. По време на изслушването на тема „Професионално развитие и обучение в селските райони“ ([7]) в няколко от изказванията беше подчертано колко е важно самите общности да се заемат със своите проблеми и да достигнат до свои специфични решения. Тази констатация повдигна и други свързани с темата въпроси и ясно показа, че подобряването на ПОО трябва да залегне в много по-обширен план, насочен едновременно към различни проблеми, засягащи общността.

5.5. Безусловна необходимост е сътрудничеството между всички заинтересовани страни. За да може професионалното обучение да достигне до тези общности, е необходимо участието на всички местни предприятия, училища, персонала на тези училища, учащите се и техните семейства, безработните, работещите, организациите на гражданското общество и доброволците, като се вземат предвид и дългосрочните нужди на общността. По-специално беше изтъкнато колко е важно местните хора да разполагат с възможност за действие и някои от тях да станат „двигатели“ на промяната, така че общностите да бъдат в състояние да разработват свои собствени решения.

5.6. Политическата воля на местно, регионално и национално равнище, необходима, за да се гарантира, че тези общности получават дългосрочна финансова и инфраструктурна помощ, също беше посочена като проблем, който трябва да се разреши.

5.7. Комуникацията посредством мобилен и наземен широколентов интернет беше посочена като важен канал за развитие на професионалното образование и обучение, особено за развитието на умения в областта на ИКТ, които добиват съществено значение както на работното място, така и у дома. Използването на устройства и достъпът до услуги изискват познания и умения в областта на цифровите технологии. Тези умения понастоящем са съществена част от икономическия и социалния живот на всеки човек и следователно следва да са обхванати от всички етапи и форми на образование: от началното образование до образованието за възрастни ([8]). При изготвянето на политиките следва да се отчитат и особеностите на местното население от гледна точка на възраст, образователно равнище и доходи. За целите на ПОО в селските райони могат да бъдат използвани и открито и дистанционно обучение (електронно обучение/открито обучение), които да допълват присъственото обучение по някои предмети или обучителни дейности, което изисква наличие на съответните технологии и връзки.

5.8. Следователно универсалният достъп до високоскоростен широколентов интернет е от решаващо значение за насърчаването на социалното и териториалното сближаване. Затова Комитетът приветства плановете да се разшири използването на структурните фондове и фондовете за развитие на селските райони с цел разгръщане на жизнеспособна в търговско отношение широколентова инфраструктура. Обаче от решаващо значение е също така ползите от тази инвестиция да достигат до обществото под формата на висококачествени услуги (напр. медицински услуги, достъп до органите на местното управление и др.) и значително намаляване на разходите за всички крайни потребители. Обществените пространства, предлагащи безплатен безжичен интернет, също са от значение за осигуряването на универсален достъп до високоскоростни широколентови услуги в малките градове и селата.

([6]) Съществуват примери, които показват, че преместването на професионални училища или създаването на нови такива (и дори на университети) в селските и отдалечените райони дава много добри резултати (например университетът „Pasquale Paoli“ в Корсика).

([7]) Проведено в седалището на ЕИСК в Брюксел на 28 януари 2015 г.

([8]) „Към просперираща икономика, основана на данни“ (ОВ C 242, 23.7.2015 г., стр. 61).

5.9. Признат факт е, че осигуряването на необходимите умения за живот и работа в СПОР е сложен въпрос, който изисква интегриран подход, иницииран от местните общности, както изтъква организацията Volonteurope в кампанията си, посветена на изолираността на жителите на селските райони в Европа ([9]). За осигуряването на ПОО предприятията и местните власти би трябвало да получават подходяща подкрепа от Европейския социален фонд и би следвало да се улеснят условията за достъп до тази подкрепа. Много е важно финансовата подкрепа да не се основава единствено на търговски критерии. Така например от първостепенно значение е осигуряването на достъп до средства по линия на LEADER и BOMP (програми за водено от общностите местно развитие). Това ще улесни работата на местните групи за действие, местните организации и гражданското общество чрез осигуряването на трайна рамка за работа, финансиране, участие и съдействие.

5.10. Европа разполага с мрежи на местните и регионалните власти, които са ангажирани с въпроса за сътрудничеството в областта на професионалното обучение и ученето през целия живот (УЦЖ). По-конкретно това са Фондацията на европейските региони за научни изследвания в областта на образованието и обучението (FREREF) и Европейската асоциация на регионалните и местните власти за учене през целия живот (EARLALL). Въпросът за достъпа до продължаващо професионално обучение, със специален акцент върху селските райони, трябва да бъде разгледан и от тези европейски мрежи, тъй като зони на сътрудничество и партньорства между съответните сектори могат да бъдат създавани най-вече на регионално равнище, напр. между органите на местното и регионалното самоуправление, дружествата и социалните партньори, гражданското общество и службите по заетостта, центровете за обучение и професионално ориентиране и др.

5.11. Организациите на гражданското общество следва да бъдат поощрени да споделят примери за най-добри практики и иновативни подходи за решаване на проблема с изолираността на селските райони. На техните представители следва да се предостави възможността да участват активно в управлението на европейските фондове, имащи отношение към развитието на селските райони (ЕЗФРСР, ЕСИФ), да се включат реално в разработването на програми и в контрола над мониторинговите комитети на национално равнище, както и да привличат местни и уязвими групи за участие в изготвянето и изпълнението на проекти. Отличен пример в областта на недържавното обучение е движението на Грюндвиг за народни гимназии ([10]) (зародило се в Дания през XIX век и след това разпространило се много успешно в други страни). В същото време представителите на организациите на гражданското общество следва да съобщават на Европейската комисия за лоши практики от страна на държавите членки, с цел да се гарантира, че правителствата спазват своите ангажименти за консултация и участие на различни заинтересовани страни (особено на местно равнище) при изготвянето, прилагането и оценката на европейските програми.

5.12. ЕИСК призовава инициативата на ЕС „Гаранция за младежта“ да се използва за насърчаване на образованието и обучението на младите поколения в селските райони. Субсидиите на ЕС трябва да са насочени най-вече към засилване на споделянето на успешен и новаторски опит и прилагането му на практика.

6. **Допълнителни бележки**

6.1. Разглежданият в настоящото становище въпрос се оказа изключително сложен по своя характер. В повече дълбочина биха могли да се разгледат широк кръг свързани въпроси, като например транспорта, жилищната политика в селските райони, здравните и социалните услуги, насърчаването на предприятията в селските райони чрез данъчни стимули, развитието на туризма и много други идеи, които бяха засегнати при обсъжданията и по време на изслушването.

6.2. Въпреки това отчитаме, че всички тези въпроси не могат да бъдат разгледани в рамките на едно становище. Препоръчваме обаче те да бъдат разгледани в бъдещи становища.

6.3. Необходимо е по-задълбочено проучване, което да позволи по-добро разбиране на задачите, които трябва да се изпълняват в микро- и малките предприятия, и на начина, по който те се разпределят; това на свой ред оказва влияние върху начина, по който се изграждат квалификациите и се предоставя обучение в микро- и малките предприятия.

([9]) Вж. http://www.volonteurope.eu/wp-content/uploads/2014/12/Briefing-Rural-Isolation-Final-Layout.pdf

([10]) На Грюндвиг беше кръстена и европейска програма за финансиране — част от програмата на Комисията за учене през целия живот (2007 — 2013 г.) — която имаше за цел да укрепи европейското измерение на образованието за възрастни и ученето през целия живот в цяла Европа.

6.4. ЕИСК предлага да бъде даден ход на проучване, което да спомогне за намирането на решения на изложените в становището предизвикателства.

6.5. ЕИСК призовава да бъде поставено началото на междуинституционален диалог относно предизвикателствата и възможните решения, с участието на няколко генерални дирекции на Комисията, гражданското общество (ЕИСК), местните и регионалните власти (КР) и Cedefop.

Брюксел, 8 октомври 2015 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Georges DASSIS